

HİND'DE KÖY VE ŞEHİR

Dr. WALTER RUBEN

Hindoloji Profesörü

Hind kültürünü, Asya kültürlerinin muhteşem bir nümunesi olarak kavramak istiyorsak bu kültürün siyasasının, edebiyatının, felsefesinin, dininin, sanatının tarihini anlamak yetmez. Bunun için sosyolojinin, etnolojinin, prehistoryanın metodlarını da yardıma çağırarak gerektiği gibi, Hindî, komşu kültürlerden, hatta görünüşte bu kadar uzak olan Avrupa kültürlerinden ayırmamak gerekir. Hind tarihinin türlü çağları, en kolay olarak, Hinde sık sık ve üstüste giren fatihler yardımıyla tesbit edilebilir. Son olarak memlekete İngilizler gelmişlerdir; onlardan önce, Hollandalı, Portekizli, Fransız gibi başka Avrupalılar, denizden gelmişlerdir. Esasen Hindistan, en aşağı iki bin yıldanberi Mısır ve Arabistanla deniz yoluyla bağlı idi. Avrupalılardan önce, islâm kavimlerinin dalgaları, Araplar, Efganlar, Türkler, Hinde efendi olarak geldiler. Bunlardan da önce, yani aşağı yukarı milâd sonlarında, Hunlarla Sakalar, daha da önce büyük İskenderin Yunanlıları geldiler. İskender ise kendisini büyük Pers'lerin halefi sayıyordu; o Persler ki Dara'dan, Kyros'tanberi Hindin kuzey batısını fethetmişlerdi¹. Bunlardan da önce, milâddan önce 1500 yılına doğru, Aria'lar denen, Hinde-Avrupalılardan bir gurup gelmiştir. Böylece, Hindin tarihe giren çağlarının başına gelmiş oluyoruz. Bununla beraber, bu gibi kavimlerin, kabilelerin, dillerin, kültürlerin tarihten önceki çağlarda aynı yoldan, yani Efganistandan girdiğini kabul edebiliriz. Bunlar meselâ bronz çağında Babil kültürüne her hangi bir ilgisi olan bir şehir kültürü; sapanlı, öküz arabalı, buğdaylı, şaraplı olup daha eski olan bir köy kültürü ... idi; sonuncunun yeni taş çağında bulunduğunu kabul etmek mantıka uygun olur. İhtimal ki daha da eski zamanlarda, orta taş çağında, serseri avcı kabileleri, kuzey batıdan, ön ve iç Asyadan Hinde girmişlerdir. Sonra, Hinde, eski taş çağının taş baltalı insanları da bulunmuş olacaktır. Bunlar da Hind'de gelişmiş olmasalar gerek. (Bu hususda elimizde dayanacak noktalar yoktur); bu en iptidai insanlar da Hinde dışarıdan girmiş olacaklar; ancak, nereden girmiş olduklarını bilmiyoruz. Çünkü geçilmez gibi görünen Himalaya dağlarından da bugün koyun çobanları geçmekte ve Hindistanı Tibetle bağlamaktadır. Hind Okyanusunda tâ tarihten önceki zamanlardanberi gözü pek denizciler, ufak kayıklar ile geçmiş ve güney doğunun Indonesia adalarıyla Hindistan arasında bir kültür takası kurmuşlardır. Bilhassa yeni taş çağında, geri Hindis-

¹ Breloer, Alexanders Bund mit Porus, Leipzig, 1941, 22 f.

tandan, iptidai pirinç ziraatçıları, domuz yetiştiricileri memlekete girmişti.... Demek ki Hind tarihi, memlekete giren birtakım türlü türlü kavim ve kültürlerden ibarettir. Bunların arka arkaya, yahut karşı karşıya gelmesi, Hind tarihinin özünü teşkil eder. Avrup, Çin... tarihlerini de benzer tarzda incelemek gerekir.; bu yapılırsa, cihan tarihi ilgilerinin kavranmasında önemli bir adım atılmış olur.

Hindin en eski taş devri hakkında henüz önemli hiç bir şey söyleyecek durumda değiliz. Ama orta taş devrinin avcılarını iyice zihnimize tasarlayabiliyoruz. Çünkü orta Hindistan dağlarında bu gün bile en iptidai cinsten avcılar, totemci kabile teşkilatına sahip kabileler halinde yaşamaktadırlar². İnsanın, orada bulunmuş olan, tarihten önceye ait kaba resimlerini bu orta taş devri adamları yaptı diyeceği geliyor; hatta ben, sonraları vücuda gelmiş bir halk destanının özünü, bunların düşünme tarzına dayandırmağa meylediyorum³. İhtimal ki bu avcılarda bir de iç Asya şamanizmasıyla karabeti olan ve Hind budizmasında yaşamağa devam etmiş bulunan iptidai bir şamanizma vardı⁴. Fakat göçebe hayatı yaşayan bu avcıların henüz köyleri yoktu; köyler köylülere aitti. Orta taş çağının Hindlileri bazı soğanlı bitkileri, Hindistan cevizini yani yakın neveleri Hind adalarında, Malenezya'da bugün yaşamakta olan birtakım bitikleri yetiştirmişe benziyorlar. Bunlar bir nevi balta keşfetmişlerdir ki bunu, cengelin hayvanlarile bitiklerine karşı günlük savaşlarında kullanırlardı; cengelin dar patikalarında otlar çabuk biter ve yolu kapar; onun için bugün de hiç bir Hindli iptidai yanına balta almadan köyünden çıkmaz⁵; Bana göre, Hind mitolojyasının başlı şahıslarından biri olan tanrı Vişnu'nun baltacı (Parasurma) olarak teecessümü, menşede bu pek eski kültür unsuruna dayanmaktadır⁶. Nitekim din ve mitologyada kavimler, pek eski tasarıları, pek eski âdetleri, muhafazakârca ellerinde tutmağı itiyat edinmişlerdir.

İhtimal bu kültür ana hukukuna dayanıyordu⁷. Bununla beraber onun köy organizasyonu hakkında, esefle söyleyelim ki, bir şey bilmiyoruz, bundan hemen sonra gelmiş olduğu kabul edilen darı ekicileri tabakası hakkında da bir şey bildiğimiz yoktur; bunlarla hısım tabakalara bir yandan kuzey-doğu Amerika'da (bilhassa Habeşistan'da), öte yandan Çin'de⁸ ve yepyeni bir kurama göre, iç Asyada rastlanmıştır⁹.

² Ruben, *Eisenschmiede und Daemonen in Indien*, Leiden 1939, 142, 169, 175.

³ Aynı yerde 255 ff.: Rāmā yana.

⁴ *Acta Orientalia* XVIII, 164 ff.

⁵ Ankara Hind koleksiyonunun kataloğu, Ankara 1942, Nr. 7-8.

⁶ *Eisenschmiede* 252 ff.; *İndoloji araştırmaları*, İstanbul 1941, 651 f.

⁷ Hutton, *Census 1931*, I. I. 458; Frazer, *Golden bough* VI, 202 ff.; Panikkra *Malabar and its folk* 14, 28 ff.; Baden-Powell, *Indian village communities*, 175 usw.

⁸ Werth, *Zur Geographie und Geschichte der Hirsens*, *Angewandte Botanik* XIX, 1937, 42 ff.

⁹ Necip Üçok, *Altay-İndogermen münasebetleri, habilitasyon tezi*, Ankara 1942: dūrva, Türkçe: darı'dan gelir.

Bugün Hindde bu neviden, iptidaî, yani yalnız soğanlı bitki yahut yalnız darı yetiştiren köylü yoktur. Bugün de müşahede edebileceğimiz en iptidaî Hind köylüleri, daha ziyade, Orta Hind dağlarında rastladığımız pirinç yetiştiricileridir; bunlar pirinci, kâh dağlarda kuru bir yetiştirme usulüyle ve kendilerine mahsus sivri bir çapa ile, kâh vâdilerde, sed sed dizili, sulanmış tarlalarda, yine kendilerine mahsus geniş bir çapa ile yetiştirirler¹⁰. Dağlı köylüler daha fakir, onun için de daha iptidaîdirler, vâdili köylüler daha zengindirler. Fakat bu iki pirinç yetiştirme tarzının birbirine muvazi iki yetiştirme usulü olarak Hind'e bir arada mı geldiği, yoksa arka arkaya iki göç dalgası olarak mı geldiği belli değildir. Munda dili adını taşıyan diller, dil bakımından hısımlarının geri Hind'de yaşadıklarını gösterdiği gibi, kültürleri, yani pirinç yetiştiricilikleri de aynı yere işaret etmektedir. Tarihten önce yaşamış olan bu pirinç yetiştiricilerinin bugünkü evlâtları iptidaice yaşamaktadırlar; yani bunlar Hindu'ların yüksek kültür çevresi içinde değildirler; sosyal, din kültürleri ve dilleri Hindularınkinin aynı değildir; bunlar, biraz önce sözlerini ettiğimiz iptidaî avcıların yaşamış oldukları alanda yaşarlar ve kültürleri sosyoloji, dil ve din bakımlarından, onlarınkine o derece benzer ki, önceleri yaşamış oldukları şüphesiz özelliklerini şimdi göremeyiz. Cemiyetin temeli olarak bunlarda, Hindularda olduğu gibi, Kast sistemi yoktur. Bunlar Hinduların tânrılarına inanmaz, Hinduların - eski tarihî Hind-Avrupa dillerinden gelen dilini - konuşmazlar. Bu iptidaîlerde baba hukukuna ve totemciliğe dayanan bir klan sistemi hakimdir; kendi dilleri -Munda dili- vardır. Totemcilik, baba hakkı, tanrılarla törenler, dil olarak Munda dili, iptidaî avcılarda hemen hemen aynıdır, halbuki dil bakımından hısım olan pirinç yetiştirici köylülerin başka tanrıları, başka törenleri olduğu gibi sosyal düzenlerinde ana hukukuna ait taraflar görülmektedir. Meselâ geri Hindistanlı hısımlarda kafatası kültü ile kafa avcılığı önemli bir rol oynamaktadır, Hind'in Munda kavimlerinde ise bu ortadan kalkmıştır. Fakat Hinduizmanın kendisinde bile bu iptidaî ve vahşi âdetler ve düşünüşlerin kalıntıları, kültle mitologyanın içinde canlı kalmıştır¹¹; onun için şunu kabul etmeğe kendimizde bir hak görüyoruz: Yeni taş devrinden pirinç yetiştirici köylüler, geri Hind'den ön Hind'e göçdükları vakit, bu barbarca âdetleri birlikte getirmişler; bugünkü iptidaî evlâdları bu âdetleri kaybetmişler; Ganj vadisiyle Bengale'de bu gibi tarihten önce yaşamış iptidaî pirinç yetiştiricileri sonradan Hinduizmoya geçmiş, böylece tarih öncesi miraslarını Hinduizmanın teşkili işine katmışlardır. Şunu göz önünde tutmalıyız ki, Hinduizma, eski ilmin iddia etmiş olduğu gibi, eski Hendo-Germenlerin kültüründen çıkan düz bir gelişim değildir; bunu daima görüyoruz; Hinduizma, eski Hendo-Germenlerin

¹⁰ Katalog S. 74 ff.

¹¹ Eisenschmiede 204, 206 f.

kültürü ile onlardan önce Hindistan'da mevcut olan bütün prehistorik kültürlerden olmuş bir halitadır. Munda kavimlerinde üstelik bir de bekâr evi müessesesi vardır¹²; yani erkek çocuklar 6 yaşından itibaren evleninceye kadar, ana ve babalarının evlerinde kalmaz, köyün kendileriyle yaşıt erkek çocuklarıyla bir arada ayrı bir evde yaşarlar, kızlar da keza ayrı bir kızlar evinde yaşarlar. Bu sosyal müessese, Mundalarda geri Hind akrabalarıyla müşterektir, yani bu onlarda eski bir mirastır. Sonra: bu pirinç ziraatçılarının tarlaları dere ve ırmak boylarında ve vâdilerin içindedir. Pirinç, tabiat bakımından bir bataklık bitgisidir, onun için, bol ürün vermesi için sulanmış tarlalarda yetiştirilmelidir. Bu tarlalar, medar Hind'inde bütün vâdi tabanlarını kaplamış olan balta girmemiş ormanları yok etmekle elde edilir. Bunun için orman yakılır; pirincin tohumu küllerin içine serpilir, üstüne de su sevedilir. Böyle bir tarlanın vücuda getirilmesi ağır çalışmaya bağlıdır; onun için, ormanı yakan, tarlaya sahip olma hakkını iddia eder¹³. Bu pirinç ziraatçılarında, hakim olduğu şekilde, tarihten önceki şahsî toprak mülkiyet hakkı kavramını doğru olarak anlatacak durumda değiliz. Bu eski köylülerde ana hakimiyeti vardı; yani kadın tarlada çalışır ve aşağı yukarı tarlanın hakimi diye geçerdi. Öte yandan bütün köy cemaati, bekârları, ihtimal işlerde de, kullanırdı. Hasatta, pirinç bitkilerinin yerden sökülmesinde yalnız kadınlar değil, erkekler de çalışırlardı ve bir köylü bekârlar evinin içinde bulunan bütün delikanlıları, hasatta çalışmak üzere kiraya tutar, onlara işin sonunda bir ziyafet çeker, hediyeler filân verirdi. Demek ki bunlarda cemaat hukuku ile ana hakimiyeti hukukuna doğru temayüller vardı, çünkü bu yeni taş devri köylüleri, nisbeten yüksek kültürlü ve incelmış insanlardı! Toprak ve arazi üzerine şahsî mülkiyet kavramının menşelerini ta bu yeni taş devri köylülerinde aramak gerekir sanıyoruz; ormanı yakanın, yakılan ormanda, yani böylece hasıl olan tarlada mülk hakkı görmesinde öyle bir kavram hazırlanmaktadır ki, bunun bütün tarihi devirler için pek büyük bir önemi vardır; bunun bir karşılığını aşağıda görünce, bu önemi bütün etrafiyle kavrarız.

Muhtemel olarak bunların, ev hayvanı olarak yarı ehli domuzları, tavukları, köpekleri, üstüvane baltalar (Walzenbeil) denen sivri bir çapaları, bir de omuzlu balta (Schulterbeil) denen geniş bir çapaları vardı. Bu iki nevi çapa - bugün, tabii, demirden olmak üzere - bugüne kadar gelmiştir. Taraça halinde sed sed tarlalara, tâ Anadoluya kadarki ülkelerde rastlanır. Bu iptidai köylülerin domuz yetiştirmesi, belki de kazıklı binaları, bir prehistorya karamına göre Avrupa ve Afrika'ya kadar takip edilebilir. Fakat bazı iklimden gelen sebeplerden ötürü pirinç yoktur, buğday vardır.

¹² Aynı yer, Levha V. usw.

¹³ Baden-Powell, 151 ff. 158.

Gıda maddesi olarak buğday, pirinçten daha iyi, yani daha ileri bir nevidir. Bununla beraber aslında ihtimal ki pirinç kadar eskidir. Buğday, Hindistan'da, iklim dolayısıyla bilhassa Kuzey-batıda ekilmektedir. Buğday yetiştiricilerinin hısımları, Hindistan'ın Kuzey batısında, yani Ön Asyada yaşarlardı; daha yeni taş devrinde buğday ziraatçılarının Hindistan'a göçetmiş olduklarını kabule meyletmekteyim. Ön Asyada sapan, öküz boyunduruğu, araba, el değirmeni, havan şekillerinin Hind şekillerine pek benzemeleri şüphesiz bir tesadüf değildir. İptidaî pirinç yetiştiriciler, şüphe yok ki yalnız çapa ile çalışmışlardır; onlar sonra sapanı almışlarsa, bunu muhakkak buğday yetiştiricilerinden görmüşlerdir; buğday ziraatçıları, yeni taş çağlarındanberi sığırı, sapanı araba çekmek işlerinde kullanmışlardır. Buna karşılık olarak pirinç yetiştiriciler, su mandasını ehlileştirilmişlerdir. Malûm ya, buğday bir bozkır bitkisidir; sığır da bozkırda sürü halinde yaşar, ön ve iç Asyanın yüksek bozkırlarında otlardı. Pirinç ise bir bataklık ve cengel bitkisidir, sulanmış pirinç tarlalarında sığır ölürdü; onun için su mandası, buralara çok daha uygun bir hayvandır. Buğday yetiştiricileri sığırı ehlileştirilmişlerdi; işlerde kullanmak için boğayı iydiş ederlerdi, ondan haşinliği ile dehşetli kuvvetini almış ve bu haşinlikle kuvveti tanrılaştırmışlardı: Boğa şeklindeki tanrıya inanırlardı - o tanrı ki, ona bütün Ön Asyada ve Hindde Sivaisma'nın başlıca - unsuru olarak rastlarız. Efsaneler Attis'in falan... erkekliğinin alınmasını anlatırlar ve Galloi'lar gibi rahipler birbirlerini karşılıklı olarak hadım kılarlardı¹⁴; Hindde de buna benzer şeylere rastlarız. Öte yandan, Şarkın pirinç yetiştiricilerinin hayvanı domuzdu, bunlar domuzu kurban eder ve kurban esnasında domuzun kendisine, bir tanrıya hitap eder gibi, hitap ederlerdi. Bu tasarının bir halefi olmak üzere Hindu, Tanrı Vişnu'ya, "Kurban yaban domuzu,, der ve domuz şeklindeki tanrı hakkında efsaneler anlatır; bu, Hindo-Avrupalılara büsbütün yabancı bir tasarıdır¹⁵. Ön Asyanın sığır yetiştiricileri süt içerlerdi; tâ Çin'e kadar doğunun manda yetiştiricileri bugün bile süt içmezler; bu iki kültür, orta Hind dağlarında birbiriyle yanyana gelmiştir; her ikisi bin yıllardanberi doğrudan doğruya komşu olarak yaşadığı halde birbirine karışmamıştır; bugün de südü, manda yetiştirenler değil, sığır yetiştirenler içerler¹⁶. İşte iptidaîler bu kadar muhafazakârdırlar.

Mırza Gökgöl'ün en modern ve esaslı araştırmalarına göre¹⁷ buğdayın başlıca şekilleri Anadolu'da vardır; demek ki bugünkü milletlerarası bitikler ilminin esaslarına göre Anadoluya, buğdayın ana yurdu olarak bakabiliriz. Burada, Anadolu'da, masif tekerlekli eski araba cinsine rastlıyoruz; bu arabada tekerlek, arabanın dingiline sabit olarak

¹⁴ Eisenschmiede 229; Charpentier, Suparna efsanesi 281; Hutton a. a. O. 237; Frazer V, 271 Not.; Meyer, Trilogie I, 182, 185; Frazer VI, 253.

¹⁵ Eisenschmiede 243 ff.

¹⁶ Eisenschmiede 118; Katalog 75 f.

¹⁷ Türkiye buğdayları II, Ankara 1939.

bağlıdır; ihtimal bu aynı araba Hindistanda yeni taş devrinde vardı, çünkü ondan hemen sonra gelen bronz devrine ait şehir kültürü tabakasında, bu arabanın, tekerleği dingil etrafında dönen, daha modern nev'i bulunmuştur. Demek ki eski Anadolu arabası, milâddan önce 3 üncü binyıldan önceki zamanlarda moderndi, ve yeni taş devri Anadolusunun bir keşfi idi. Buğday, yüksek bozkırın bir bitkisidir, yani Dicle ile Fıratın yahut da Nilin yüksek kültürlü vâdilerinin bir ürünü değildir. Dağlardan buğday ile üzüm, sığır, araba, sapan, boyunduruk gelmiştir. Bozkırlarda bol bol toprak vardır, fakat az insan yaşar. Su yeter miktarda bulunur bulunmaz, bozkır toprağı ekilip biçilmeğe hazırdır; sadece sapanla işlemek, bozkırı tarlaya çevirmeğe yeter. Zahmetlice, uzun uzun temizlemeğe lüzum yoktur. O halde bozkırda tarlalar üzerinde şahsî mülkiyet hakkı kavramı da lüzumlu değildi. Hindistanın bazı çevrelerinde bugün bile, tarlaların bir tek kişinin değil, köyün müşterek malı olduğunu görüyoruz. Meselâ, bütün tarla arazilerinin 12 yılda bir yeniden paylaşılması âdeti görülmektedir, çünkü aile durumları bu kadar zaman içinde değişmiştir¹⁸. Meselâ ailelerden biri büyümüş olabilir, onun için daha fazla tarlaya ihtiyacı vardır; bir başkası azalmış olabilir, onun için de eski tarlaları artık işleyemez olmuştur. Köy halkı kendi aralarında hısımdırlar ve âdil bir paylaşma usulile, köy halkından kimsenin, yani hiç bir hısımin haksızlığa uğramasına dikkat edilmektedir¹⁹. Bu hukuk düşünüsü, pirinç yetştiricilerinin yukarıda anlattığımız düşünüşlerinin tam aksidir. Bu, buğday ziraatinin bozkır karakterine dayanılarak kolayca anlaşılabilir. Hindin batısında bugün artık iptidaî insanlar yoktur.

Anadolu köylüleri uzun bir tarih gelişmesi sayesinde, o yeni taş devri köylülerinden o kadar farklıdırlar ki, artık buğdaycı köyün ilk şeklini geri Hindistanda iptidaî pirinç ziraatçilerini tarihten önceki durumlarında müşahede edebildiğimiz şekilde müşahede edecek durumda değiliz. Fakat Wenzl adında bir Alman coğrafyacısının iddiasına göre bugün bile orta Anadoluda öyle köyler vardır ki, bunlarda tarlalar bir veya bir kaç şahsın malı değildir. Her işleme devrinin başında köy cemaati tarafından muhtelif ailelerin ihtiyaçlarına ve çalışma kudretlerine göre yeniden taksim edilmektedir²⁰. Bu köyler yeni köyler olsa da, bu köy sisteminin tâ yeni taş devrine kadar geri gidip gitmediğini düşünüp araştırmayı tavsiye etmek isterim. - Buğday ziraati, sığır yetiştirmek ilâ.. Anadoludan yalnız Hinde değil, Avrupaya da yayılmıştır. Bunları, Avrupada tarihten önceki kazıklı bina köylerinde bulmaktayız; bu köy-

¹⁸ Baden-Powell 255 ff.; 259, 261, 349, 375, 421. K. M. Gupta, Landsystem in South India, Lahore 1933, 40, 71.

¹⁹ Mukayese ediniz: Caesar VI, 22 ve OLZ 1936, 265, de Kongo zencileri hakkında benzer bir tasvir. Goy, Das Raetsel der Hirse, Nürenberg, 1938, 56, Germenler hakkında biraz romantik. Schrader-Krahe, die Indogermanen, Leipzig 1935, 31, 51.

²⁰ Wenzel, Die Steppe als Lebensraum, Kiel 1937, 91 ff.

lerin ev tipleri muhtemel olarak tarihten önceki pirinç yetiştirici köylülerle ilgilidir; demek ki en eski Avrupa ziraati Hind ve Anadolu'nun pirinç ve buğday kültürleriyle ilgili olduğu gibi tarihin dünya genişliği ölçüsündeki bağlarını göstermektedir.

Buğday kültürü Hinde Dravidalar tarafından taşınmıştır. Bu Dravidaların dili bugün bile Hindin bütün güneyinde konuşulmaktadır. Orta Hind dağlarında, Munda kavimlerine komşu ve kültürce onlara pek yaklaşmış bir kabile yaşamaktadır; Uraonlar adlı bu kabile bir Dravida dili konuşmaktadır; bu Uraun'ların, sapanı bu cengel çevresine getirdiklerini oradaki iptidailer anlatır²¹. Bu haber, Dravidaların buğday kültürüyle hemzaman olmalarına pek güzel uymaktadır. Dravida'lardan bir bakiye Afganistan'da Brahui'lerde bulunmuştur; demek ki Dravidalar kuzey batıdan Hindistan'a gelmişlerdir. Bu buğday köyünün başka bir hususiyeti de köylünün elbisesini, alât ve edevatını, çanak çömleğini, arabasını filan kendi eliyle yapmayıp takas yoluyla elde etmesidir. Dravidaların köyünde köylülerle birlikte el işçileri yaşar²². Bunlar köyün ihtiyacını kapatır, karşılık olarak da köylüden hasattan bir pay alırlar. Bunlar, münferit iş için tediye olunmazlar; yıllık bir gelirleri bulunur; buna karşılık da köylülerin ihtiyaçlarını tatmin ederler. Demek ki bu işçiler şahsî olarak çalışan kimseler değil, köy müstahdemidirler; bu keyfiyet de bana, köy cemaatinin müşterek malı fikrine pek güzel uyar görünmektedir. Acaba böyle müstahdem şeklinde işçileri bulunan benzer köy cemaatlerine Hindistanın dışında, ön Asyada rastgelinmiş midir, bunu bilmiyorum. Bu buğday ziraatçisi köyün de başka şeyler arasında bir de el değirmeni vardı²³. Bilhassa Anadolu'da, buğday yetiştiricileri bu pek eski, iptidai ve güçlülükle işliyen el değirmenini, su su değirmeni (yani su dolabı) olarak geliştirmişlerdir. Strabon bu değirmenin en eskisinin Anadolu'nun Pontus'a ait kuzey köşesinde Pontos kıralı Mihirtad zamanında görülmüş olduğunu kaydeder²⁴. Demek ki Anadolu'nun su değirmeni Milâttan önce birinci yüzyılda Greklerce biliniyordu, aslında da herhalde daha eskidir. Şekli, bugün de Ön Asyada kullanılanlar gibi ufkî idi (yani tekerlek ufkî idi); az zaman sonra Vitruvius, şakulî dolaplı olan daha modern şeklini tasvir etmiş²⁵; böylece Romalılar bu Ön Asya kültür değirmenini almış, geliştirmiş ve Avrupa'nın batısına tanıtmışlardır. Germanler, Roma devletini istilâ ettikleri vakit önce Roma kültür ve tekniğini baltaladılar, fakat az zaman sonra harabeler üzerinde kuruculuğa başladılar; böylece su dolabı yeniden

²¹ Eisenschmiede 181; Katalog 76. Schmidt-Koppers, Der Mensch aller Zeiten, 230, 382.

²² Baden-Powell 160, 173, 179.

²³ Grierson, Bihar peasant life, Patna 1926, 20.

²⁴ Taschenbuch des Müllers, Berlin 1927, 37; Reinach, Mithradades (almanca: Goetzün) Leipzig 1895, 2:0: Strabon XII, 3, 30.

²⁵ Taschenbuch des Müllers 37, Maurizio, Die Geschichte unserer Pflanzennahrung, Berlin 1927, 304 den aykırı fikirde.

kullanılmağa başladı²⁶ ve Avrupa endüstrisinin temeli olarak kabul edilebilecek bir makine oldu, çünkü orta çağda destelerinde, taş ocaklarında, çırpıcı tezgâhlarında hareket, su ile temin ediliyordu²⁷. Ve bu usul ancak buhar makinesine geçilince eskimiş oldu. Fakat su dolabı Ön Asya'dan Hind'e getirildi; daha bugün de orada kadının kendisi, ailenin günlük ihtiyacı olan unu öğütür; hükümdar saraylarında da yüzlerce cariye aynı işi görür; işte bunun gibi Hindistan'da en son zamanlara kadar endüstri mevcut olmamıştır.

Bu Buğday ve köy kültürüne dayanarak bakır ve bronz çağında bir şehir kültürü gelişmiştir. Bu kültür, görünüşe göre, gene Ön Asya'da, aynı zamanda da kuzey-batı Hindistan'da inkişaf etmiştir. Şehir kültürü Ön Asya'dan batıya Akdeniz'in doğu taraflarına, Hellas'a, hattâ Kartaca ve Marsilya'ya kadar yayılmıştır. İstilâcı Hindo-Avrupalılar yani Grekler eski şehirleri yok ettiler, ama birkaç yüzyıl sonra bu şehirlerin harabeleri üzerine yenilerini kurdular; Romalılar, şehir yapıcılığını tâ Galya'ya kadar götürdüler; ve gene birkaç yüzyıl sonra, Germen fatihler, batı ve güney Avrupa'nın şehirlerini yıktılar ve gene sonra Paris'in, Kolonya'nın, Treves'in Londra'nın harabeleri üzerinde yeni yeni şehirler yükseldi, - bu şehirler bugün de yaşıyorlar.²⁸ - Tarihten önce, bakır çağına ait Hind şehirlerinin karakterlerinden söz etmek güçtür. Bu şehirler Babilonya ile ticaret yaparlardı; hamam ve kanalizasyon tesisatı bakımından Babilonya şehirlerinden daha incelmışlerdi; III üncü bin yılda en yüksek gelişme noktalarına erişmişlerdi; o halde, belki de Sümer şehir kültüründen daha eski idiler. Bunlar da fethedici Hindo-Avrupalılar tarafından yok edilmişler²⁹; bunlar da buna rağmen şekil değiştirmiş olarak yaşamağa devam etmişlerdir; öyle ki bugünün Hind şehir kültürü, bugünün Avrupa kültürüyle aslında akrabadır.

Babilonya diniyle, din törelerini iyice anlamak istersek, bugünkü Hind tapınaklarına gitmeliyiz. Orada şunu görürüz: Tapını, yahut, doğrusu onun tasviri, bir kıralın sarayında gördüğü muameleye benzer bir şekilde uyandırılıyor, yıkanıyor, yedirtiliyor, raks, musiki, temsil, gezinti, başka tapınaklara seyahat falâhla.. eğlendiriliyor. - Sarayında yaşayan bir kıralmış gibi!..

Bütün bunlar, eski Hind'e ait olduğu kadar eski Babilonya'ya aittir; şu kadar ki Ön Asya'da çoktan ölmüş gitmiştir. İdoller (yani putlar) Hindistan'da halâ dinde kullanılmaktadır. Sıva dinine ait birtakım önemli düşünceler bu eski şehir kültüründen bugünkü Hinduizmaya kadar sürekli bir gelenek halinde takip edilebiliyor. Meselâ: Buğday yetiştirilmesinde yağmur suyunun çabuk akmasına engel olmak için yani, taban

²⁶ Taschenbuch S. 35; Maurizio 300.

²⁷ Taschenbuch 50.

²⁸ F. Rörig. Die europäische Stadt, Propylaenweltgeschichte IV, 1932, 277 ff. W. Sombart, Der moderne Kapitalismus I, 1 München 1928, 91 ff.

²⁹ Belki de daha erken (?)

suyunun seviyesini yükseltmek için havuzlar kullanılmış olması muhtemeldir; bu münasebetle şu nokta düşünülebilir: Acaba, yağmur suyunu toplamak için her köyün yanında mümkün olduğu kadar çok havuz (yahut gölcük) kazmak, mümkün olduğu kadar çok dere suyunu toplamaktan ibaret olan bu pek eski metodu Anadolu'da da faydalı olacak şekilde tatbik etmek mümkün değil midir? Fikrimce dinî yıkanmanın (yani guslün) menşei bu noktadadır.

Her Hindu tapınağında bir havuz bulunur. Sofu bir kimse, tapınağa girmeden önce suya girer, yıkanır. Daha tarihten önceki zamanlarda nefis surette yapılmış suni bir havuz görüyoruz; çepeçevre kemelerle falân... bir havuz. Bunun benzerlerine bugünkü tapınaklarda rastlıyoruz³⁰. Nehirler ve kanallar sayesinde sulandırılan Babilonya'da yahut pirinç yetiştiricilerinin sed sed tarlalarında onların sulama metodlarına şahit olmaktadır.

Bu Hind şehirlerinde yaşayanlar kimlerdi? Bana kalsa bunlar, topraklarını köylüye kiraya vermiş toprak sahipleri idi, yani bunlar bir efendiler tabakası teşkil ediyorlardı; bu tabaka, daha eski olan buğday tabakası köylülerinin üstüne gelmişti. Babilonya'da da durum buna benziyordu. Babilonya'ya ait kira işlerini biliyoruz; meselâ köylü şehirdeki efendiye, yani zengin tüccar veya rahibe her yıl hasat ürününün bir kısmını, bazan yarısını, bazan daha azını teslim ederdi. Bu, efendinin, yahut köylünün tohumu, öküzleri vermesine bağlıydı³¹. Buna benzer durumlara Hindistan'da bütün tarihî devirlerde ve bugüne kadar rastlıyoruz; ben, bu iştirâkin kökünde Babilonya ile tarihten önceki devirlerde olan sıkı bağlılıkların bulunduğu inanıyorum.

Bu şehirleri biz herhalde bugünkü Benares, Gaya gibi, yani rahipler şehri olarak düşünmeliyiz. Bugün bu gibi şehirlerde binlerce rahip ailesi bulunmakta ve etrafındaki köylüleri sömürerek yaşamaktadır. Bu köylüler bunlara paralarını, şehrin kutsal yerlerini gezmek, oralarda tapınmak için hacı sıfatıyla getirip bırakırlar. Bugüne kadar, o zamanki Hind şehirlerinin duvarları bulunamamıştır; keza kiral sarayı da bulunamamıştır; az sayıda, üstelik kötü cinsten silâhlar bulunmuştur. Buna dayanarak, o zaman barış içinde yaşanıldığı söyleniyor. Hind'in iptidaiîleri hep barış içinde yaşamaktadırlar ve şu tahmin edilebilir: Tarihten önceki iptidaiî köylüler arasında vakıa kafa avcılığı, kan davası ilâh... ve çobanlarla avcılar arasında eşkıyalık, arasına köylere çapulculuk vardı, fakat fetih savaşları âdet değildi. Bakır çağı şehirlerinin efendi tabakası nereden gelmiştir? Bunu bilmiyoruz. Bunlar belki yabancı fatihlerdi: Daha eski olan buğday yetiştiricilerini boyunduruk

³⁰ Meselâ, Benares'te Manikarnika havuzu. (Baedeker, Indien 225; Murrays Handbook of India 96), Surajkund, in Gaya (Murray 57), Madura'da Minakshi'ler tapınağı (Diez, Die Kunst Indiens 64 usw.), in Chidambaram (Glasenapp, Heilige Staetten Indiens, München 1928, 170 ff.).

³¹ B. Landsberger, Die Serie ana ittisu, Rom 1937, 182, 191 (başka fikirde: Breloer, Das Grundeigentum in Indien, Bonn 1927, 109; 55 ff.)

altına alan sığır çobanları idi; belki de bunlar barış içinde büyümüş, zenginleşmiş rahip klanları ve büyük mülk sahibi olmuş ve şimdi kiracılarından gelen gelirlerle ve imanlı hacıların -yani gene köylülerin- atiyeleriyle yaşayan köylülerdi.

İşte bu sulhcu, zengin, yüksek kültürlü Hindistan'a milâttan önce 1500 yılına doğru -tıbki Greklerin Hellas'a girmesi gibi - Hindo-Avrupalılar girmiş ve önce daha eski olan şehir kültürünü yıkmışlardır. Aria'lılar denen bu Hindo-Avrupalılar, atla koşulmuş savaş arabalarıyla geliyorlardı; bu savaş arabaları, o zamanlar için bugün bizim için tank ve uçak nasıl korkunç ise o derece korkunç ve süratli bir silâh idi. Şehirliiler yenildiler; şehirler Arya'lılar için yabancı bir şey idi. Onlar köylerde yaşarlardı; Hind'de de bunlar önce yüzyıllarca bu âdetlerine sadık kalmışlardır. Fakat bunların köyleri, pirinç yahut buğday yetiştiricilerinin köylerinden büsbütün başka idi. Bugün köy denen şey³² Arya'lıların en eski metinlerinde klan topluluğunun askerlik bakımından birliğini ifade etmektedir. Cenklere erkekler, klanlara göre yani köylere göre toplanmış olarak savaşlardı. Bu Aryaların yerleşme yerleri, başlıca, hayvanlarının ağıllarından ibaretti³³. Çünkü bu adamlar yerleşmiş köylerden ziyade savaşçı ve çoban idiler. Görünüşe göre Hindistan'a arpa ziraatını bunlar getirmişler; Hindistan'a gelirken, ihtimal ki, yol üstünde, Orta Asyada buğday ziraatını almışlar; eski halkın üzerine efendi tabakası olarak yerleşmişler; bu eski halk o zaman ziraatçı köle olarak onlar için çalışmak zorunda kalmıştır; esasen bu adamlar, Hindistan'ın kuzey-batısında, ihtimal Pencap'ta, ilk halk tabakasının en önemli kısmını öldürmüşlerdir. Tahminen milâtdan önce aşağı yukarı 1000 yıldanberi Arya'lık yavaş yavaş doğuya doğru yani zengin Ganj ovasına doğru nüfuz etmeğe başlamıştır. Öyle görünüyor ki, bu Arya'lar önünde kaçan birkaç şehir kültürü mümessili Ganj vadisine varmış³⁴; bunun üzerine Arya'lar da onların arkasından gelmişler; böylece şehir kültürü Ganj vadisinde de büyük mikyasda yıkılmış ve ancak Buda'dan az zaman önce, -Milâttan aşağı yukarı 6-7 yüzyıl önce- kuzey Hindistan'da eski harabelerin üzerinde³⁵ yeni bir şehir hayatı gelişmeğe başlamıştır. İşte bu yüzden meselâ, tuğla yapmak hüneri, Arya'ların hücumuna dayanmıştır. Böylece Arya'lılar, köle ve kiracılarının köylerinde büyük mülk sahibi sifatiyle yaşamağa başlamışlardır. Bu kira müessesesini Arya'dan önceki şehir kültüründen düpedüz aldıkları kabul olunabilir. Bunlar köy işçileri sistemini de almışlar; çünkü bu sistem Hind'de hakim şartlara pek uygundur: köyler

³² grāma.

³³ gokula.

³⁴ Eisenschmiede 145 ff. 186; Katalog Nr. 86, 96.

³⁵ Mathurā'nın yok edilmesi ve yeniden canlanması hakkında efsaneler (Ruben, Krishna, Ankara 1941, 138 f.), Kusasthala (ib. 152), Benares (ib. 206 f.), Ayodhya (Rāmāyana VII. 111).

birbirinden pek uzaktırlar; onun için otarkiye göre idare edilmek zordur ve böylece onların işçiye ihtiyaçları vardır. Arya'lar, kendilerinden önceki dinlerden önemli bir kısmını ve şüphesiz rahipler heyetini de almışlardır. Bugün de orta Hind cengellerinde şu müşahede edilebilir: O alanlara küçük kıral olarak girmiş olan Hidular bile iptidailer, köylü ve rahip olarak muhafaza etmişlerdir. Ancak yerli, iptidai, tarihten önceye ait rahipler şu veya bu ağacın, kayanın, pınarın filân... içinde oturan ve durmadan kurbanlarla yumuşatılması gereken tanrıların dinini, törenlerini, efsanelerini bilebilir³⁶. Böylece Arya'lılar, kendilerinden önce buralarda yaşayanlardan, dinlerini ve sosyal yaşayışlarını almışlardır; zira meşhur Hind kast sistemi, eski kabile hayatının yeniye intibak etmiş şekli başka bir şey değildir: Ancak aynı kabilelerden, yani aynı kasttan olanlar aralarında evlenebilir; bir arada yemek yiyebilirler. Bu Tabu kurallarını Arya'lılar, etnolojik kabile tabakalarından sosyolojik kast tabakaları çıktığı vakit, Arya'lı olmayanlardan almışlardır. Arya'lar, önce gelenlerden gûya Arya karakterini de pek koyu olarak taşıyan, Hinduizmanın bugün en karakterlendirici işareti sayılan ruh göçüşü ile Yoga'yı da almışlardır³⁷. O zamanlar kurban domuzu olan tanrı düşünceleri onlardan Arya'lara geçmişti.

Şimdi, yani Milattan önce 1000 ile 500 yılları arasında Ganj vâdisindeki eski tarihten önceki kabile hayatı inhilâl etmiş ve yeni devlet hayatı başlamıştır. Fakat Ganj vâdisinde fetihler devam ederken fatihler tabakası incelmış, iklim beden ve zihinlerini inhilâl ettirmiş, kabile birliği ve klan bağlılığı parçalanmıştır; Hindistan'da at yetiştirmek hemen hemen imkânsızdır; onun için savaş arabası gittikçe bir lüks silâhı halini almış ve ancak başka ülkelerden getirilmiş atlarla koşulmağa başlamıştır. Aryalar her ne kadar başlangıçta tali zevce olarak da kendilerinden olmayan kadınlarla evlenmeğe başlamışlardır. Fakat bu kadınlar bu tali durumda bile büyüyen nesillerin ve hatta belki de kocalarının terbiyesi üzerinde müessir olmağa başlamıştır. Kısacası: iptidai, tarih öncesi aryalık inhilâl etmiştir. Bu fatihlerin iptidai ateş kültüne ancak bazı muhafazakâr brahman ailesinde rastlamaktayız. Aryaların tapınakları yoktu; ihtimal ki Aryalardan az sonra Hindistana megalit binalar âdeti gelmiştir³⁸. Önce kuzey Afrika, batı ve kuzey Avrupa, ön Asya ve Hind'den geçerek Hind adalarına kadar yayıldığı şekilde mezar binası olarak bu keyfiyet büyük tapınakları, taştan bina olarak yapmak imkânını vermiştir. Fakat binlerce Hind tapınağı içinde hiç biri Veda tanrıları için³⁹ yani eski Aryalı tanrılar için değildir; Tapınaklar, Vişnu'nun, Şiva'nın yani Arya olmıyan tarihten önceki tanrıların tapınaklarıdır. Daha Buda-

³⁶ Eisenchiende 120 ff.

³⁷ Acta Orientalia XVIII, yukarıya bakınız.

³⁸ Eisenchiende 154 ff.

³⁹ Gayâ'da Surya'nın tapınağı, ilh...

nın zamanında eski Arya tanrılarına olan inanç o derece çürümüştü ki bu tanrılara insanüstü varlıklar, hizmet gören melekler nazariyle bakılırdı; Öyle ki bunların üstünde cihanı yaratan bir tanrı bulunurdu. Yani: Aryalı çok tanrılığın üstüne Aryalı olmayan "Theisme,, kurulmuştu. Demek oluyor ki Budanın zamanında eski Aryalıktan az şey kalmıştı. Öyleki doğu Ganj vadisinin hükümdar ailelerinin Aryalı oldukları ispat edilemiyor. Bilâkis bunlar, muhtemel olarak Aryalılarından önceki halktan gelmektedirler⁴⁰. Pencap'da Aryalı köyler vardı; fakat Ganj vadisinde artık bu gibi köyler kalmamıştır. Halbuki Pencap da Buda zamanında Aryalık için yeniden gaip olmuştu; yeniden büyük Pers devletine ilhak edilmiş yani, hemen sonraki istilâ dalgası, Aryaları takip etmişti; Bir takım eski efsaneler, Ganj vadisinde bulunan bir takım şehirlerin: meselâ Benares, Ayodhyā gibi şehirlerin, terkedilmesinden ve sonra tekrar işgal edilmesinden bahseder⁴¹. İhtimal, bu efsanelerin temelinde bir tarih olayı bulunuyor; Yani (eski Hellas'ta olduğu gibi) Hendo-Avrupalıların yok edici istilasından bir kaç yüzyıl sonra, eski şehir kültürü yeniden canlanmıştır. Her halde, Budanın zamanında bu şehirler yeniden mevcuttu ve bu noktasız, Budizma hiç anlaşılamaz. Zira Buda tercihan şehirlerde, brahmanlar ise köylerde yaşamışlardır, Budanın yüzyılı zihince ayrıca canlı bir yüzyıldır. Bu canlılığı bilhassa din ve felsefe alanlarında görüyoruz.

Pirinç ve buğday ziraatçilerinin şehir kültürüne, Aryalıların birbirine temas ve çarpışması, tesirini göstermiştir. Kabile hayatı temiz olarak kaldıkça böyle başka başka olan kültürlerin bir arada yaşaması pek o kadar önemli değildi; her kabile, başka kabilelere mensup olanları barbar diye hakir görür, onların örf ve âdetlerine güler, onlara elinden geldiği kadar az riayet eder ve yabancından az şey öğrenir. Fakat Arya fethi ve devlet siyaseti neticesi olarak muhtelif kabilelere mensup bir çok kimseler, devletler içinde toplanmışlardır. Yan yana yaşayan kabilelerden üst üste gelen tabakalar - kastlar - hasıl olmuştur. Bir kabilenin üyeleri rahip olduklarından, brahman kastına, başkaları, zengin ve cenkçi olduklarından, prensler kastına, başkaları zenaatci, köylü kastlarına, en fakirleri toprak işçileri kastına sokulmak, hatta bu sonuncular kastsız bir kitle teşkil etmek suretile cemiyette yer almışlardır. Böylece iptidailerden bir çoğu Hinduizmaya geçmek, efendilerin örf ve âdetlerini kabul etmek zorunda kalmışlar; efendiler, altlarında bulunanların örf ve âdetlerini kabul etmişlerdir, yani karma karışık durum, düşünmeğe sevk etmiştir. Bir iptidai, kendi kabilisinin geleneginin öğrettiklerinden şüphe etmez; rahibinden, yağmur sihribazından şüphe etmez. Fakat bu andan itibaren şüphe edilmeğe başlanmıştır; çünkü mukayese etmek öğrenilmiştir. Ve düşünelim ki aşağı yukarı hemzaman olarak

⁴⁰ Kosala-Tosala ilh. Lévi'nin kuramı: Bagchi, Prearyan and predravidian in India, Calcutta 1929, 63 ff.

⁴¹ Bakınız: yukarıda, not 35.

Grekler de şüphe etmeği öğrenmişlerdi: Herodotos, Greklerin, Perslerin Mısırlıların örf ve âdetlerini birbirile dikkatlice karşılaştırırdı. Böyle yapmakla o, Avrupa tarih ilminin, hatta manevi ilimlerinin babası olmuştur. Greklerin en büyük taraflarından biri de yabancı kavimleri geniş bir zihniyetle müşahede etmeleridir. Grek tüccar ve kolonisti (yani şehirli) karşılaştırma işine adeta zorla sevkediliyordu; Halbuki köylü, hemen hemen hiç bir zaman köyünün sınırlarından ötesini düşünmez. Hindistanda o zaman, hatta daha sınırları da, tüccarın Hellas'ta, İyonya'da, Atina'da oynadığı önemli rolü oynamamıştır. Hindistanda şehir, köyle mukayese edilince hafif bir gelişmeye mazhar olmuş olarak kalırdı. Fakat Buda'nın zamanında her halde yeniden canlanan şehirlerin sakinleridir ki şüphe etmeğe başlamışlardır. Budanın vatani olan şehirde bir Aryalı brahmanı oradaki erkekler tuhaf bulmuş ve ona gülmüşlerdir⁴². Öte yandan da Aryalı brahmanların, İndra adlı tanrılarında şüphe etmeğe karşı nasıl savaştıklarını işidiyoruz. Bu savaştan da yeni tarzda Theist'lerin (daha doğrusu tarihten önceki Theist'lerin kuvvet kazanmış şeklinin) Aryalara ve onların brahmanlarına karşı şüphe göstermeğe cüret etmiş olduklarını görüyoruz⁴³. Budanın kendisi domuz eti yemiştir; halbuki daha muahhar Hindular yememişlerdir; Öte taraftan bu, şarkın pirinç yetiştiricilerinde âdet idi⁴⁴. Budanın kabilesi olan Şakya'lar Ganj vadisinin doğu tarafında yaşarlardı. Fakat vâdinin kuzey köşesinde, ve onun zihni bakımdan hısımları Hindin kuzeyinde, Himalayanın tâ ötelerinde yaşamaktadırlar. Çünkü Buda bir nevi şamandır⁴⁵. Batıda Pers büyük devleti nüfuzunu Hinde sokmuş ve bunun tesiri altında Ganj vadisinin kralları (ki çoğu küçücük devletlerin hakimleridir) büyük devletler teşkiline teşebbüs etmişler, yani fetihlere kalkışmışlardır⁴⁶. Ganj vadisinin köylülerinin büyük kütlesini Aryalardan önceki pirinç ve buğday yetiştiricileri teşkil etmekte idi ve o zamanki Ganj vadisinde fevkalâde büyük ormanlar vardı. Bu ormanların içinde iptidaîler, avcı ve şaki olarak yaşarlardı⁴⁷. Ticarete uygun görünen yerlerde, yani büyük memleket yolları ile su yollarının kenarında⁴⁸ az sayıda birbirinden uzak şehirler mevcuttu ki bunlar Aryalardan önceki dinin merkezleri idiler. Bu heyecanlı devirdedir ki Hinduizmanın temelleri atılmıştır, yani muhtelif tarih öncesi kültürler birbirine karıştırılmıştır.

⁴² Fick, Die soziale Gliederung im nordöstlichen Indien zu Buddhas Zeit, Kiel 1897, 57.

⁴³ Deussen, Allgemeine Geschichte der Philosophie, I, I, 95 ff. Fikri, biraz tashih edilmelidir.

⁴⁴ Eisenschmiede 281; karşılaştırınız Jâtaka 30.

⁴⁵ Acta Orientalia XVIII, yukarıya bakınız.

⁴⁶ Magadha.

⁴⁷ Guha, in Rāmāyana II, 50; Buddha ile iptidaîler, Ruben, Krishna 291; Nishada: Rām: I, 2; Fick 206 ff. Mbh. IX, 30, 23 ff.; Kautalya 173, 64 ff.; 130-132, 61 ff.

⁴⁸ N. N. Ghosh, Early history of Kausāmbi, Allahabad 1935, 6 ff., XVIII.

İşte o zaman şüphe başlamış ve bu şüpheyeye cevap olarak bir yandan ihtiyarlamakta olan Arya dininin katı doğmatikliği⁴⁹, öte yandan da varlık ve bilgi imkânına dair bütün meselelerin felsefe bakımından incelenmesi, yani materyalizma ile idealizma⁵⁰ gelişmeğe başlamıştır. Son olarak da Arya'dan önceki kültürler, dinlerini tesbite ve sistemli müdafaasını kurmaya koyulmuşlar ve bu savaşın içinde şehir ile köyün farkı yeni bir veçhe kazanmıştır. Arya'lılardan önceki köylüler eski düşüncülerinde kalmışlardı; fakat çoğu yeni rahiplere, Brahmanlara, nail olmuşlardı; bunlar da köylülerden yer içer, yaşarlar ve kısmen eski Arya ırk ve âdetlerini muhafaza ederlerdi; kısmen de Arya'lılardan önceki din ve mitologyayı kabul etmişlerdi. Aryalı rahipler, eski Arya tarzında büyük sığır kurbanları sunmağa devam ediyorlardı ilâh.... O zamanlara doğru sapan bütün Ganj vadisine hakim olmağa, sanat sahipleri, köylü kastının (yani eski kabilelerin) yanında teşkilâtlanmağa başlamıştı. Demek ki o zamanlardan bugüne kadar Hind köyü, esasında değişmemiştir; eski aslı, tarihi yaşayışında kalmıştı.

Şehirliler, kısmen Arya'lılardan öncekilerdendir. Bunlar, köyden gelen gelirlerini şehirde yiyen köy efendileri idiler. Meselâ Budanın, ailesi, hısım klanları civardaki başka şehirlerde yerleşmiş⁵¹, üyeleri ise köylüleri teftiş için ara sıra köylere seyahat eden, fakat genel olarak şehirde yaşayan bir asilzade klanı idi. Buralarda erkekler toplantı evlerinde toplanıp müzakerelerde bulunurlardı. Toplantı evlerinin menşei iptidâî pirinç ziraatçılarında bulunabileceği gibi, Arya'lı toplulukların erkekler toplantısında da bulunabilir. Her halde, bu evler şehirlerin zihni merkezi idiler ve buralarda yalnız şehir idaresi ve siyasa hakkında değil, zihni meseleler, din üzerinde konuşulur ve eski Brahman efendi örflerine karşı duyulan şüphelere ifade verilir.

İşte Buda'nın içinde büyüdüğü ve ilk müritlerini bulduğu çevre bu idi. Buda, Brahmanların hem ruhanî hem irsî bir asilzade tabakası olduğunu kabul etmiyordu; onların kanlı kurbanlı dinlerini reddeder, fakat aynı zamanda Şivaistlerin Theismasına karşı da cephe alırdı. Biliriz ki o zaman Şivaistler mistik bir panteizmayı temsil ederlerdi. Son olarak da materyalistlere karşı cephe almakta idi. Eski bir dini yenileş-tiriyordu. O yeni bir din müessesinden daha ziyade bir ıslâhatçıdır. Buda, zamanı için bir serbest düşünenidir. Doğuştan Brahmanların imtiyazları aleyhinde bulunur, birtakım eski batıl itikatlar hakkında halkı aydınlatırdı. Şüphe etmeği öğretir, insanın, öteki rahiplerin nahvetle dolu olarak iddia ettiklerinin aksine, hiç bir zaman her şeyi bilemeyeceğini öğretirdi. O zaman mistik ve panteist mânada alınan ebedî ruhu inkâr ederdi. Bizim için burada önemli olan, şehirlerde yaşaması ve kendini şe-

⁴⁹ Sūtra çağı hak. Hind ve grek metafiziği üzerindeki yazımıza bakınız.

⁵⁰ Acta Orientalia XIII, 128 ff., 177 ff.: Ruben, über den Materialismus im Leben des alten Indien.

⁵¹ Breloer, ZDMG 1940, 268 ff.

hirlilere vakfetmesi⁵², köylülere, hayatlarından dolayı acıması ve bu hayatı kötü bulmasıdır. O köylünün nasıl tarlada sapanla çalıştığını, ziraat kölesinin ağır zahmetler altında nasıl iki büklüm olduğunu, onun cer işinde kullanılan öküzlerin canını övendere ile nasıl yaktığını, sapan demiri ile toprak anayı nasıl yardığını görüyordu⁵³; ve Buda, tabiatle birlikte o kadar kuvvet ve şiddetle duyuyordu ki toprak ananın acısı ona bir günah gibi geliyordu. Fakat Buda, bundan amelî neticeleri çıkarmamış, yani ihtilâlcî bir hareketle köylünün zahmetini ortadan kaldırmamıştır. Bu, imkânsızdı. O yalnız, insanın böyle can yakıcı işten kaçınmasını öğretmiştir. Bunu köylü yapamaz, o halde köylü acınacak durumdadır; onun için de Buda kaba, ağır işten kaçınabilen taraftarlarını şehirde bulabilirdi. Devlet de köylünün çalışması aleyhinde bir propagandaya göz yumamaz: Devletin başlıca destekleri köylülerdi; çünkü devletin başlıca gelirleri köylülerden alınan aidattı. Hasadın en aşağı altıda birini köylü kırala vermek zorunda idi. Hiç bir köylü aidatın yükünden kendini masun tutamazdı ve vatanını, yani çalışma yerini terketmek ona yasaktı. Köylü, toprağı işliyen insanlar arasında muayyen bir yeri tutan bir kimse idi. Hiç bir makam köylüyü çalışma yerini terke ve Budist tariki dünya olarak işsiz yaşamağa mezun kılamıyordu. Fakat kim Budist olmak istediye o önceden devletin memurları önünde, çalışmazsa devlete yük olacak ailesi, ana babası, karıları, çocukları olmadığını isbata mecbur idi⁵⁴. Onun içindir ki yalnız zengin tüccarlarla rahiplerin oğulları şehirlerde budizmayı kabul edebiliyorlardı. İşte şehirdeki Budistlerle köydeki Brahmanlar karşıtlığı (unutulmamalıdır ki şehirde de Brahmanlar vardı!) yüzyıllarca devam etmiştir. Budizma ilham verici, ileri, açık bir düşünüş tarafını tutmuş, köylü kütlesine ve onun hayvan yetiştirmesine dayanan Brahmanizma ise, muhafazakâr tarafı tutmuştur.

Grekler zamanında olsun, orta çağ yahut yeni çağda olsun, Avrupa şehirlerinin burjuva sınıfı, kilise ve asılzadelerin karşıtı olarak, ileri unsuru temsil etmekte idi. Fakat Papa ile Kayser arasında, rahiplerle asılzadeler arasında olan yüzyıllarca süren kavgaya, Avrupada şehirli lere (yani burjuvalara) geniş bir istiklâl elde etmek imkânını vermiştir. Bu da İngiliz ve Fransız ihtilâllerine yol açmıştır. Buna karşılık Almanya'da Luther, ruhanî ve cismanî kudret arasındaki kavgayı bertaraf etmiş, prensleri memleket kiliselerinin efendisi kılmıştır. Böylece liberalist şehirlerin muhalefetine bir son verilmiştir.

Hindistan'da şehir, köy karşısında hâkimiyetini kabul ettirememiştir.

Hind'de pek az şehir vardır; tüccar şehri hemen hemen yok gibidir. Şüphesiz Hindistan'da kervan ticareti ile zengin olmuş tüccarlar vardır;

⁵² Benares, Rājgir, Śrāvasti ilâh..

⁵³ Acta Orientalia XVIII, 197; Frazer V, 88 f.

⁵⁴ Breloer, ZDMG 1939, 271; 280; 283.

ve bunlar bazı siyasal roller oynamışlardır; fakat bunlar, ağır savaşlara rağmen şehir ve köye karşı toplu durabilmiş olan Brahmanlara (yani kiliseye) ve Kşattriyaş'lara (yani kılınc asilzadelerine) karşı bir şey yapamışlardır. Avrupanın sınıf ve tabaka sistemi, hiç bir zaman Hind kast sistemi kadar muhafazakâr olmamıştır. Bu yüzdendir ki Hindistan'da Budizma sönmüştür. Grekler⁵⁵, Saka'lar, Hun'lar Hindi istilâ ettikleri müddetçe Budizma ile - onlara yazıcılarını ve memurlarını veren - şehiri, her Hindu olmıyan karşısında bir kale gibi duran Brahmanizmaya karşı tutmuşlardır. Bu yabancılar Budizmaya dayanırlardı. Fakat İslâm fethi, artık böyle hareket etmemiştir. Ve İslâm fethi ile aşağı yukarı çağdaş olarak Budizma Hind'de ölmüş, Brahmanların muhafazakâr düşünüşü, yani hep eski tarihî devirlere uygun olarak yaşamakta olan köylü tabakasının düşünüşü bugüne kadar canlı kalmıştır. Hindistan'da bazı kırallar katledilmişlerdir; bu bilhassa kırıl Brahmanlarla bozduğu vakit vaki olurdu. Böyle bir bozuşma olunca Brahmanlar halkı toplar, kırallı hali' ettirir ve yerine kendi işlerine gelen bir kırallı, hattâ bazan bir Brahmanı oturturlardı. Fakat Hindistan'da 12 nci yüzyılda Avrupa şehirlerinde olduğu gibi kalfaların ustalarına karşı savaşı yoktu!

Paris'te vukubulduğu gibi tazyik altında ezilen köylülerin asilzadelere yahut rahiplere karşı, üniversitelerin Kayser ve Papaya karşı savaşı yoktu. Hindistan'da İngiliz ve Fransız ihtilâlinin benzeri olmamıştır; Hindistan burjuvasız ve endüstrisiz kalmış ve ancak bugün kapitalist ihtilâlini beklemekte, en aşağı iki yüz yıldanberi Avrupadaki gelişmelerin peşinden tereddütlü adımlarla gelmektedir.

Memnun olmıyanlar Avrupada ihtilâlcı olurlardı; Hind'de târiki dünya olurlar, cengele çekilirler, orada tarihten önceki iptidailer gibi bir murakabe hayatı yaşarlar. Cemiyetle ilgilerini keserler, terakkiden yüzlerini çevirirler, dünyayı büsbütün hakir görürler ve yalnız öteyi (maverayı) düşünürler. Kendi içlerindeki memnunsuzluğu yenerler; bu dünyanın bütün acılarına karşı duygularını öldürürler. Çok dikkate değer olan nokta şudur ki bugünkü İngiliz idaresi, tıpkı Buda gibi, halk zenginlerinin israfına karşı savaşmaktadır. Buda pahalı hayvan kurbanları aleyhinde idi, bazı sofular da o zaman ona hak veriyorlardı. İngilizler Brahmanların menfaatına fakat köylünün zararına olan masraflı düğün törenlerini Hindlilerin terketmesi hususunda propaganda yapmaktadırlar. Demek ki en eski meseleler henüz halledilmemiş ve Hindin geleceği tamamen karanlıklar içinde bulunmaktadır.

Türkçeye çeviren

N. Hızır

Felsefe Doçenti

⁵⁵ Milindapanha.